

1 Inleiding

Dat de brochures van Cor Dekker een heruitgave verdienen was snel duidelijk. Maar alleen de bestaande tekst opnieuw drukken en uitgeven, zou wat al te makkelijk zijn. De tekst is intussen meer dan 80 jaar oud en vraagt wel om enige toelichting en uitleg. Daarnaast is het van belang om de heruitgave voor een breed publiek toegankelijk te maken om ze zo kennis te laten maken met een wat vergeten stuk geschiedenis. Daarom is deze voorzien van biografie van Cor Dekker, een beknopte inleiding over de Spaanse Burgeroorlog en een toelichting op de tekst van Dekker. Tevens is een interview toegevoegd dat hij vers van de lever na zijn terugkeer uit Spanje in januari 1938 heeft gegeven aan de *Heldersche Courant*. Ook is voor geïnteresseerden een lijst met literatuur opgenomen met suggesties om verder te lezen over de Spaanse Burgeroorlog.

De biografie was een kwestie van veel zoeken en spitten in archieven, boeken en kranten, om vervolgens de gevonden snippers informatie tot een verhaal te maken. Ik denk dat het aardig gelukt is.

De inleiding over de Spaanse Burgeroorlog is beknopt en vooral gefocust op het militaire verloop van de oorlog. Dit sluit het beste aan bij het verhaal van Dekker, die in het jaar dat hij in Spanje verblijft van het ene slagveld naar het andere trekt. De interne partijpolitieke strubbelingen binnen de Spaanse republiek blijven daardoor wat onderbelicht. Maar uit de brochures blijkt dat Dekker daar zelf ook niet veel mee te maken heeft gehad.

In de toelichting komen zaken aan de orde zoals het ronselen en desertie, die enige toelichting behoeven. Daarnaast kent het verhaal van Cornelis Dekker over zijn verblijf in Spanje en de heen- en terugtocht drie bronnen. In de eerste plaats is dat wat hij zelf heeft opgeschreven. Daarnaast is er het interview met de *Heldersche Courant*. En verder zijn er de brieven en verslagen van de verschillende overheidsdienaren, met name de consuls in Marseille en Parijs, waar Dekker contact mee heeft gehad. Er zit verschil tussen het interview, het verhaal zoals Dekker het zelf vertelt in zijn brochures en wat hij de consuls vertelt. Dat heeft er mee te maken dat het interview de weergave is van wat de

journalist heeft gehoord van Dekker, die het vertelde met de ervaring van het front en zijn spectaculaire terugtocht nog vers in het geheugen. De brochures zijn het verhaal van Dekker zelf. Ze verschijnen omstreeks juli 1938, dus hij heeft er ook over kunnen nadenken wat hij wel en niet vertelt. Het stof is neergedaald en hij heeft mogelijk wat afstand kunnen nemen. Bij de consuls vertelt hij klaarblijkelijk vrij onbevangen zijn verhaal, zich er mogelijk niet van bewust dat deze dat door gaan brieven aan de ministeries van Buitenlandse Zaken en Justitie in Nederland. In de Toelichting probeer ik dat nader te verklaren.

In 1938 heeft Dekker zijn tekst in twee afzonderlijk brochures uitgegeven. Hij heeft dat gedaan, zoals hij zelf aangeeft om “daar ik dit boekje langs de deuren wil zien kwijt te raken, het niet te duur maken”. De brochures zijn opgenomen met ieder hun eigen voorkant.

Via een brief aan alle in Den Helder woonachtige personen met de achternaam Dekker ben ik in contact gekomen met familieleden van Cor Dekker, mevrouw Ina Koopman-Dekker en Anneke Dekker, beide dochters van Johannes, de jongste broer van Cor en Nellie Laterveer, dochter van zus Juul. De foto's van Cor Dekker en ook het paspoort zijn door hen beschikbaar gesteld voor deze uitgave. Ze vormen een welkome en mooi aanvulling in het boek.

De tekst van de brochures is goeddeels ongewijzigd overgenomen. Alleen de spelling is iets gemoderniseerd en een enkele zetfout is verbeterd. Op enkele plaatsen in de tekst gebruikt Dekker een Spaans woord of uitdrukking. Die geeft hij dan min of meer fonetisch weer. Omdat hij in alle gevallen de Nederlandse betekenis er tussen haakjes achter zet, is deze fonetische weergave gehandhaafd. Bij Spaanse plaatsnamen is voor de helderheid wel de verbasterde naam vervangen door het origineel.

Cornelis Dekker (1904-1942)

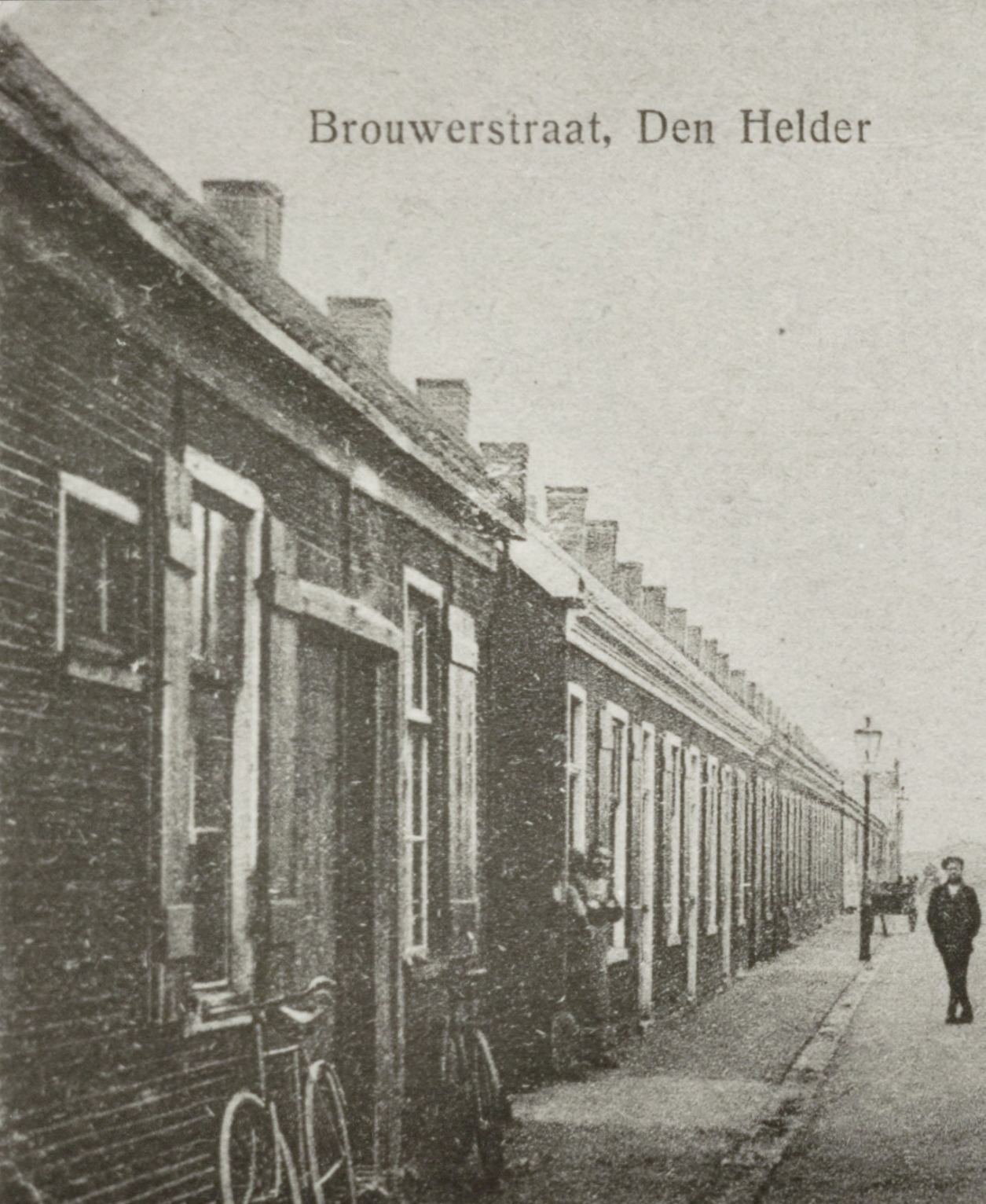
Cornelis Dekker werd 29 oktober 1904 geboren in Den Helder. Hij komt uit een kinderrijk gezin waarin hij de middelste was. Zijn vader, Cornelis Dekker sr. werd 3 september 1867 in Amsterdam geboren en trouwde op 31 maart 1892 met Neeltje Bijl, die zes jaar jonger was. Zij vestigden zich in haar woonplaats Den Helder. Uit dit huwelijk werden zestien kinderen geboren. Het eerste kind heette Karel Cornelis. Dan volgden in 1895 en 1896 twee zoontjes die beide de naam Cornelis kregen en allebei enkele weken na geboorte overleden. Dan volgden Maria, Trijntje en Jantje. Het volgende kindje Neeltje leefde slechts zes maanden. Een jaar later werd opnieuw een meisje geboren, dat ze Neeltje noemden. In 1904 werd Cornelis Dekker jr. geboren. Daarna volgden nog vier jongens en drie meisjes, waarvan eentje (Dirk) na negen maanden overleed. De op één jongste zoon kreeg ook de naam Dirk.

Opvallend is dat alle kinderen één doopnaam kregen, op één uitzondering na: in 1910, een jaar na de geboorte van prinses Juliana werd een dochter geboren die Juliana Louisa Emma Maria Wilhelmina genoemd werd. Cornelis sr. had in 1909 prins Hendrik ontmoet toen die in Den Helder een bezoek bracht aan de roeiredders. Cornelis sr. en de prins raakten aan de praat en toen bleek dat hun echtgenoten, Koningin Wilhelmina en Neeltje Dekker-Bijl, beiden in verwachting waren. Naar aanleiding van dit plezierige gesprek besloot hij de boreling de naam te geven van het kind van Koningin Wilhelmina en prins Hendrik.

Het gezin woonde in de Brouwerstraat 68. De buurt was een negentiende-eeuwse uitbreiding van Den Helder om de groeiende populatie werkvolk, aangetrokken door de marinewerf, onderdak te bieden. De buurt stond bekend als de Visbuurt omdat veel bewoners leefden van de visvangst. De huisjes waren klein, erg krap om met twaalf kinderen te wonen. Later, bij de verkoop van zijn brochure, bleef Cornelis Dekker het adres van zijn ouders gebruiken. Zijn moeder bleef tot haar dood in 1961 op dat adres wonen.

De vader van Cor was visser, maar werkte ook van tijd tot tijd als 'runner'

Brouwerstraat, Den Helder

De Brouwerstraat in Den Helder circa 1910. Het gezin Dekker woonde op nummer 68 (Regio Archief Alkmaar).

op sleepboten. Hij was lid van de bond Moed, Volharding, Zelfopoffering, die zeelieden in nood trachtten te redden. Deze zogeheten 'roeiredders' voeren in een grote sloep met 8 tot 10 roeiers naar een schip in nood om de opvarenden in veiligheid te brengen. Meestal gebeurde dat met slecht weer. Soms moest meerdere malen naar het schip geroeid worden om alle opvarenden te redden. Ook werden lading of waardevolle zaken van boord gehaald. Dat leverde meestal een beloning op van de eigenaar van de lading of van de reder. Cor Dekker sr. heeft onder de befaamde schipper Dorus Rijkers tussen 1896 en 1917 aan menige redding bijgedragen. Hij bezat de Reddingsmedaille voor Menschlievend Hulpbetoon en kreeg een bescheiden uitkering van de bond. Aan zijn overlijden en begrafenis in juli 1939 besteedde de lokale pers ruim aandacht. De voorzitter van Moed, Volharding, Zelfopoffering karakteriseerde hem als "een eenvoudig, stoere werker, iemand die altijd klaar stond om anderen te helpen en die velen zullen missen".

Op zijn twaalfde jaar werd Cor uit huis geplaatst en ondergebracht bij de Stichting Hoenderloo, een 'doorgangshuis voor verwaarloosde jongens'. Veel informatie over zijn jeugd en het gezin waarin hij opgroeit, komt uit het dossier van deze stichting. Zo blijkt het gezin gereformeerd te zijn. Maar Cor ging naar een openbare lagere school en in het dossier wordt opgemerkt dat hij van huis uit geen godsdienstonderwijs had gehad. Over het gezin wordt opgemerkt dat het thuis armoedig is, maar het "gedrag der ouders t.o. van de kinderen is goed". Daaraan wordt tussen haakjes toegevoegd 'geen alcoholisme'. Cor wordt gekarakteriseerd als lastig: hij vecht veel, vooral met zwakkere jongens en heeft slechte kameraden. Bij aankomst bij de Stichting Hoenderloo werd hij fysiek onderzocht; hij is dan 1.49 meter en weegt 37 kg. Zijn tonsillen waren gezwollen en hij had een gebruinde huid. Ook zijn kennisniveau wordt bekeken; lezen, schrijven en tekenen werden als onvoldoende gekwalificeerd, de vakken rekenen en taal waren minimaal.

Cor kwam terecht bij de Stichting Hoenderloo omdat hij voor diefstal was veroordeeld. De Arrondissementsrechtbank te Alkmaar vonniste 20 maart 1917 dat hij ter beschikking werd gesteld van de regering (tbr). Hij had met drie vrienden briketten van de marinewerf gejat. En Cor had het plan bedacht. Van het geld wilden ze naar de bioscoop gaan. Net zoals Cors moeder regel-

Piet Dekker (links) en Cor met de hond Max.

matig deed. Overigens een aanwijzing dat men het in het gezin niet zo nauw nam met het geloof. Want film en bioscoop werden door de Gereformeerde Kerk gezien als het werk van de duivel. Cor was al eerder met de politie in aanraking gekomen; in november 1913 werd een proces-verbaal opgemaakt wegens “diefstal met inklimming”. En volgens het hoofd van zijn school had hij op school meermalen gestolen. Ook was hij een keer op een spoorwagon geklommen en meegereden naar Amsterdam. Cor komt uit dit alles naar voren als een avontuurlijke knaap.

Predikant Ottho Heldring had in 1851 de Stichting Hoenderloo opgericht als tehuis voor verwaarloosde jongens. In het begin van de twintigste eeuw werden kindervetten aangenomen die het mogelijk maakten kinderen uit huis te plaatsen en ouders uit de ouderlijke macht te ontzetten. Ook het strafrecht voor kinderen werd gewijzigd. Kinderen werden niet meer in een gevangenis-cel gestopt, maar gingen naar een tuchtschool, met de bedoeling het kind daar te heropvoeden. Er waren rijksopvoedingsgestichten, maar een kind dat ter beschikking van de regering was gesteld, kon ook geplaatst worden in een particuliere instelling zoals de Stichting Hoenderloo. Deze kreeg overheidssubsidie voor het geplaatste kind. De Stichting was tevens school en vooral gericht op beroepsopleiding. Ter ondersteuning van de opleiding waren er werkplaatsen zoals een timmerwinkel, drukkerij, schoenmakerij en een smederij. Welke opleiding Cor volgde blijft onvermeld.

Cor verbleef bij de Stichting Hoenderloo van 30 april 1917 tot 14 november 1921. Het is niet duidelijk waarom hij zo ver van zijn ouderlijk huis geplaatst wordt, omdat ook in Alkmaar een Rijkstuchtschool was. Mogelijk was de christelijke gezindte van de Stichting Hoenderloo voor de ouders van Cor een reden hem daar te laten plaatsen.

Tijdens vakanties mocht hij naar huis. In 1921 werd hij als “buitenverpleegde” geplaatst. Wat dat inhoudt is onduidelijk. Mogelijk kwam hij in een pleeggezin terecht, waarschijnlijk in Oegstgeest. In juni 1923 werd hij voorwaardelijk ontslagen en keert terug naar Den Helder. Volgens de gezinskaart kwam hij toen uit Oegstgeest en ging vervolgens bij zijn voogd in de Tuinstraat wonen. Pas op 29 oktober 1925, als hij meerderjarige is, wordt hij definitief ontslagen. Bij zijn voorwaardelijk ontslag in 1923 staat dat hij met zijn vader gaat varen

V.l.n.r.: Piet, Karel en Cor. Waarschijnlijk in 1921.

Cor Dekker, 2de van links met een aantal collega-vissers bij het sorteren van de haringvangst.

op de haringvisserij. Zijn gedrag wordt op dat moment beoordeeld als goed. Als Cor negentien jaar is, wordt hij goedgekeurd voor militaire dienst. Maar hij hoefde niet te dienen vanwege broederdienst. Bij deze keuring was hij 1,83 meter, destijds een redelijk forse lengte.

Cor ging varen. In het bevolkingsregister staat als beroep “visscher” vermeld maar hij zelf heeft het over koopvaardij. De foto hiernaast is genomen op een koopvaardijship. Uit de imprint op de achterzijde blijkt dat de foto is afgedrukt door Casa Hans Frey, een fotowinkel keten met vestigingen in Chili, onder ander in Santiago de Chili, Valparaiso en Concepcion. Deze laatste twee zijn havenplaatsen, wat het verhaal over de koopvaardij aannemelijk maakt. Op de achterkant staat een hartelijke groet aan zijn moeder, op wie hij erg gesteld was.

In 1936 werkte hij niet meer in de koopvaardij, maar bij een niet nader genoemd bedrijf van een neef. Maar er leek een mogelijkheid om in Spanje te gaan werken als varensgezel. In zijn brochure geeft hij een levendige beschrijving van zijn reis naar Spanje in december 1936 in het gezelschap van enkele jongens die net als hij ‘varensgezellen’ zijn. In Spanje - waar de Burgeroorlog een half jaar gaande is – was echter geen werk. Wel kon hij aan Republikeinse zijde als lid van de Internationale Brigades gaan vechten. Hij was het grootste deel van de tijd in Spanje transportleider bij een eenheid luchtafweergeschut. Deze eenheid werd ingezet bij alle belangrijke fronten in de Burgeroorlog. Zijn lotgevallen heeft hij uitgebreid beschreven in de heruitgegeven brochures.

Eind januari 1938 was Cor terug in Nederland en de *Heldersche Courant* was er snel bij om dit heuglijke feit wereldkundig te maken: “Heel de Brouwerstraat stond op z’n kop! En náást de Brouwerstraat eigenlijk de heele “Vischbuurt”, al de bochtige straatjes en steegjes waar iedereen elkander kent en waar het groote nieuws Zaterdagmiddag en -avond de ronde deed. Het nieuws dat Cor Dekker was thuisgekomen.” Aldus de *Heldersche Courant* op 26 januari 1938. Hij werd uitgebreid geïnterviewd en dat werd vervolgens in drie delen op achtereenvolgende dagen gepubliceerd. Het interview is opgenomen op p. 147.

Bij zijn terugkomst was hij echter zijn Nederlanderschap kwijt geraakt omdat hij in vreemde krijgsdienst was geweest. Zonder paspoort kon hij geen

Cor Dekker aan boord van een koopvaardijship. De foto is afgedrukt in Chili en waarschijnlijk vandaar verstuurd aan zijn moeder.

2

Casa
HANS FREY
 Valparaiso
 Santiago
 Concepción
 Coquimbo
 Antofagasta

TARJETA POSTAL

UNIÓN UNIVERSAL DE CORREOS
 (Carte postale - Union Postale Universelle)

*Dit is van Der
 Bekker*

*u moeder ik weet
 niet ~~meer~~ dan er
 hartelijke groeten
 van u komen
 Cor allen hartelijk
 gekust uw best
 vriende dag
 moeder*

werk vinden. Om toch wat inkomsten te hebben schreef hij over zijn belevenissen, liet dit in eigen beheer drukken en uitgeven. Het ging om twee deeltjes: het eerste deeltje kostte 50 cent, het tweede 30 cent. Omgerekend naar het huidige prijspeil komt dat neer op € 10,27 en € 6,16. Overigens was de prijs, zoals op de omslag vermeld stond, een minimumprijs. Meer betalen was toegestaan. Cor deed een beroep op de vrijgevigheid van zijn kopers. Hoe groot de oplage was en hoe het met de verkoop is gegaan, weten we niet. Cor kreeg bij de aankondiging en de verschijning van beide deeltjes aandacht in de *Heldersche Courant*. De uitgever van de *Heldersche Courant* bezat een drukkerij. Mogelijk zijn de brochures daar gedrukt en kreeg hij hulp bij het schrijven van de journalist die hem geïnterviewd had. Langs de deuren gaan met eigen brochures en daarmee de kost verdienen gebeurde vaker in deze tijd. Een invalide mijnwerker reisde begin jaren '30 door het hele land met drie zelfgeschreven brochures over zijn leven als mijnwerker en als colporteur.

Voor wie geïnteresseerd is in zijn brochures gaf hij het adres op van zijn ouders, Brouwerstraat 68. Na zijn terugkomst was hij aanvankelijk bij zijn ouders ingetrokken. Daar was wel ruimte. De meeste kinderen zullen het ouderlijk huis al wel verlaten hebben. Februari 1939 vond hij een woning in de Gasstraat 38, blijkt uit zijn persoonskaart voor de burgerlijke stand. Op 24 oktober 1939 trok hij in bij zijn voogd in de Tuinstraat 59. Op 7 maart 1940 verhuisde hij naar de Sternstraat 50. Ook hier staat vermeld dat het "bij voogd" is.

Hij was zijn Nederlanderschap kwijtgeraakt maar hij bleef goede hoop houden dat hij het redelijk makkelijk en snel terug kon krijgen. Vandaar dat hij vasthield aan het verhaal dat hij geronseld was en dus niet vrijwillig in vreemde krijgsdienst was gegaan. In een berichtje in de *Heldersche Courant* van 12 februari 1938 wordt gemeld dat hij hierbij nog geen succes heeft gehad. Uiteindelijk kreeg hij toch een nieuw Nederlands paspoort van de gemeente Den Helder. Het paspoort werd uitgegeven op 11 mei 1940, één dag na de Duitse inval. Maar in de naturalisatiewetten die tussen 1938 en mei 1940 zijn aangenomen komt hij niet voor, wat betekent dat hij niet is genaturaliseerd. Het lijkt erop dat iemand die hem gunstig gezind was hem min of meer illegaal een paspoort heeft gegeven ter bescherming. Deze persoon beseftte wat het gevaar zou kunnen zijn tijdens de Duitse bezetting van het verliezen van

Adreszijde van de foto op p. 20.

het Nederlandschap vanwege de deelname aan de Internationale Brigades. Waarschijnlijk heeft de burgermeester van Den Helder, Govert Ritmeester, dit persoonlijk gedaan. Diens handtekening staat op het paspoort. Van Ritmeester is bekend dat hij de illegaliteit steunde en onder andere aan het verzet gedetailleerde informatie doorspeelde over de stellingen van de Duitsers in Den Helder. In 1943 arresteerden de Duitsers de burgermeester en brachten hem over naar het Oranje Hotel, de beruchte gevangenis in Scheveningen waar veel verzetsstrijders werden vastgezet. De uitgifte van het paspoort aan Cor Dekker zou beschouwd kunnen worden als de eerste verzetsdaad van Ritmeester.

Op het terrein van de voormalige Rijkswerf Willemsoord staat een mo-

gaf
naars
van
in de
ieten-
zaam-
chuil-

s wa-
le re-
Dik-
reizi-
enlijk

r ban-
ro de
het
emde.

van
Sicilië
mone
dat
herm-
jn li-

a ge-
ieten-
l uit-
t vei-

Slechts zes vluchten hadden in het eerste halfjaar van 1938 eenige vertraging. In totaal werden op deze lijn 2519 passagiers vervoerd (vorig jaar 1671) wat een stijging van 47% beteekent.

Uit de Spaansche hel ontvlucht

Cor Dekker begint te colporteeren.

Gisteren is Cor Dekker, de jongeman uit Den Helder die eenigè maanden geleden op wonderbaarlijke wijze aan de Spaansche hel ontvluchtte, aangevangen met de colportage van zijn boekje, dat hij met succes in tal van andere plaatsen in den noordkop van onze provincie heeft verkocht.

Het betreft hier een onopgesmukt relaas van Dekker, een aaneenschakeling van avonturen aan het Spaansche front, waarvan men reeds een idee gekregen heeft in de artikelen, die we bij de terugkeer van Dekker aan hem wijdden.

De prijs van het werkje bedraagt slechts 50 cents, waarbij wij er de aandacht op vestigen, dat de opbrengst besteed wordt voor het terugkrijgen van zijn Nederlandschap.

Inderda
grootte se

Wij zo
oeren wil
van de z

Wellich
worden o
dacht see
houden.

Af
de ric
ke m
heime
den e
thans
greep
van e
grond

Iedere
van den
met heid
mata" is
vlak bove
waar de
geschenk

Op som
met de v
Iedereen
schuldig

nument met een gedenkplaat. Daarop staat vermeld: “voor de tachtig burger-slachtoffers die hier werkten tijdens de Tweede Wereldoorlog.” De naam van Cor Dekker staat ook op dit monument, met daarbij het beroep van kraanmachinist. Dat betekent dat hij in ieder geval vanaf 1940 daar werkte. Cors oudste broer Karel werkte als takelaar op de Rijkswerf. Mogelijk heeft hij Cor daar aan werk kunnen helpen.

De leiding van de Rijkswerf was na de Duitse inval overgenomen door het Deutsche Werftaufsicht. Volgens het oorlogsrecht zou de Rijkswerf niet ingezet mogen worden voor oorlogsproductie, maar de Duitsers trokken zich daar niets van aan. Het personeel had dit maar te accepteren. De meesten deden dat omdat ze afhankelijk waren van het inkomen. Wel werd er waar mogelijk gesaboteerd; men werkte zo langzaam en traag mogelijk en het ziekteverzuim nam aanzienlijk toe.

Gedurende de Tweede Wereldoorlog kreeg Den Helder het zwaar te verduren. In de meidagen van 1940 bombardeerden de Duitsers de haven. Na de Nederlandse capitulatie gebruikten ze Den Helder als hun marinehaven. Daarop bombardeerden de Britse Geallieerden Den Helder. In totaal werd de stad tijdens de oorlog 117 maal gebombardeerd. Hierbij vielen er ook veel burgerslachtoffers; 179 doden en circa 1500 gewonden. De Engelse bombardementen waren bedoeld om Duitse oorlogsschepen te vernietigen, maar ook de Rijkswerf was een doel voor de bommen. Bij een bombardement op 19 februari 1943 werd met name het magazijn zwaar bestookt. Hierbij kwamen 50 medewerkers om het leven, waaronder Cor's oudste broer Karel. Ook hij wordt vermeld op de gedenkplaat.

Cor heeft dat niet meer meegemaakt. Hij is als vermeend communist in juli 1941 door de Duitsers opgepakt bij de “CPN-Aktion”. Deze “CPN-Aktion” initieerden de nazi's na de Duitse inval in de Sovjet-Unie, bekend als operatie Barbarossa. Vlak voor het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog hadden Duitsland en Sovjet-Unie het Molotov-Ribbentroppact gesloten, een niet-aanvalsverdrag. Met het verbreken van dit verdrag door de Duitse inval in 22 juni 1941 veranderde de communistische Sovjet-Unie op slag van bondgenoot in vijand. En daarmee werd alle communistische activiteit aangemerkt als “feindbegünstigung”. Veel informatie over de CPN-Aktion is te vinden in het archief

Aankondiging in de Heldersche Courant van 15 juli 1938: Cor Dekker gaat colporter.

Landen waarvoor het paspoort geldig is
(Pays pour lesquels ce passeport est valable)
(Countries for which this passport is valid)

ALLE LANDEN

Tous les pays du monde

All the countries of the world

De geldigheidsduur van dit paspoort eindigt op
(Ce passeport expire le) (This passport expires on)

11 Mei 1900 twee en veertig - 14-5-1942

behoudens ingeval van verlenging
(à moins de renouvellement) (unless in case of renewal)

Afgegeven te (Délivré à) (Issued at)

Den Heider

Datum (Date) (Date)

11 Mei 1900 veertig

Handtekening en stempel
(Signature et estampille) (Signature and seal)

De Burgemeester van Den Heider

[Handwritten signature]

van de Höhere SS- und Polizei Führer Nord-West, ook wel het “Rauter-archief” genoemd, naar de leider van deze afdeling, SS-Gruppenführer Hans Albin Rauter.

In totaal zo'n 600 communisten werden opgepakt, voor een deel op basis van informatie van de Nederlandse politie, en dan met name de Centrale Inlichtingen Dienst (CID) die verzameld was voor de Duitse inval. En voor een deel op informatie die de Duitsers sinds mei 1940 zelf hadden verzameld.

Cor Dekker werd dus opgepakt en geïnterneerd in Kamp Schoorl. Op de lijst van het kamp staat hij geregistreerd als “aktiver Kommunist”.

Over zijn politieke gezindheid was Dekker steeds vaag. In het eerste deel van het interview in de *Heldersche Courant* zegt de journalist: “Cor Dekker was overtuigd communist en is dat nog.” In het tweede deel van het interview, vertelt Dekker over zijn plannen om uit Spanje te vertrekken. Hij controleerde het lossen van een Engels schip in de haven van Valencia en hij ontdekte Hollanders aan boord: “twee kameraden uit Groningen”. Hij maakt kennis en “s-Avonds werd er natuurlijk gepraat over Holland, over de partij, over Spanje...”. Dat wekt de indruk dat hij lid is van een of dé partij of in ieder geval sympathisant. Maar in het derde deel van het interview zegt de journalist in de laatste alinea over hem; “Communist is hij niet, wil er niets van weten”.

Op de terugweg naar Nederland meldde hij zich bij de consul in Marseille en zei hij volgens de consul dat hij van zijn vader geen hulp hoeft te verwachten vanwege zijn communistische overtuiging. Tegen de consul in Parijs gaf Dekker aan Sociaal Democraat te zijn en lid van de SDAP.

In zijn brochures spreekt hij zich niet over zijn politieke gezindheid en profileert hij zich vooral als een antifascist. Bij zijn arrestatie bij CPN-Aktion kwalificeerden de Duitsers hem als een “aktiver Kommunist”, maar de Duitsers zaten er soms naast omdat ze zich baseerden op verouderde informatie. Van de 600 opgepakte mensen zijn circa 200 later vrijgelaten omdat ze niet (meer) verbonden waren met de CPN, vaak op verzoek van familieleden of van plaatselijke autoriteiten. Zo'n verzoek is voor Cor niet gedaan. Of hij lid was van de CPN valt niet vast te stellen, maar ook niet uit te sluiten.

Maar door het verlies van zijn Nederlanderschap stond hij geregistreerd als Spanjestrijder. Dat zou voor de Nazi's op zich voldoende reden kunnen zijn

Het paspoort van Cor Dekker dat hem op 11 mei 1940 is verstrekt door de burgemeester van Den Helder.

Moeder Neeltje Dekker-Bijl met haar zonen. Zittend: Piet, staand links: Johannes en rechts: Dirk. De ingelijste foto's zijn van de overleden zonen: links: Cor, en in het midden Karel, omgekomen bij een bombardement op Den Helder in februari 1943.

hem met het communisme te verbinden en naar een concentratiekamp te sturen. Dat is meer Spanjestrijders overkomen. Het illegale paspoort heeft hem dus niet afdoende kunnen beschermen.

Omdat het oppakken van CPN-ers alleen een onvoldoende afschrikwekkende werking had gehad – het verzet ging ondanks de arrestaties door en er waren hardnekkige geruchten over ongeregeldeheden die zouden worden ontketend op Koninginnedag (toen op 31 augustus) – besloten de Duitsers een aantal van de opgepakte CPN-ers te deporteren naar Duitse concentratiekampen. Ze werden verdeeld over verschillende kampen zoals Buchenwald en Mauthausen. Maar Dekker ging via kamp Amersfoort naar Neuengamme. Op 19 november 1941 kwam hij daar aan. In dit transport zaten nog andere Spanjestrijders, onder andere de broers Theo en Cor van den Berg.

De bewoners van dit concentratiekamp nabij Hamburg waren vooral betrokken bij de aanleg van het Dove-Elbekanaal. Dit gebeurde onder grote druk van de SS en de Kapo's. Die laatsten waren gevangenen die verantwoordelijk waren gemaakt voor de voortgang van het werk. Zij werden fysiek gestraft als zij gestelde doelen niet haalden. Dit zorgde voor de gevangenen voor dubbele terreur: van de SS-ers en van de Kapo's. Er moest zeven dagen per week worden gewerkt. Hierdoor verslechterde de weerstand van de gevangenen snel. Het officieuze motto van Neuengamme was vanwege dit harde regime "Vernichtung durch Arbeit". In december 1941 brak een tyfusepidemie uit, en de medische zorg in het kamp was volstrekt onvoldoende. In twee maanden tijd werd dit circa 35 Nederlandse "Schutzhäftlingen" waaronder Cor, fataal. Op 24 januari 1942 om 18.30 uur stierf hij. Op de officiële overlijdensakte - opgemaakt op 11 maart 1946 - staat als doodsoorzaak "Fleckfieber", vlektyfus.

Het bericht van Cor's overlijden werd via "der Befehlshaber der Sicherheitspolizei und des SD für die Besetzten niederländische Gebiete" doorgegeven naar Nederland. Zijn moeder was vanwege de bombardementen op Den Helder, zoals veel inwoners geëvacueerd. Zij zat tijdelijk bij haar dochter in huis in Leiden. De politie in Leiden werd opgedragen haar te informeren.

Cor ligt begraven op het Nederlandse ereveld te Hamburg – Ohlsdorf. Zijn overlijden wordt in 1946 in het bevolkingsregister van Den Helder verwerkt.

Bronnen en literatuur

Abbenes, *Opstellen betreffende de rijkswerf "Willemsoord" samengesteld in opdracht van de directeur van de rijkswerf A.J.C. Bax* (Den Helder 1960).

L. de Jong, *Het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog, V* (Amsterdam 1974,) p. 99-102

Anthony van Kampen, *De burgers van Den Helder, de geschiedenis der stad tijdens de Duitse bezetting mei 1940/mei 1945* (Amsterdam 1946).

Karel Oosterom, *Helderse vissers onder zeil* (Schoorl 2004).

Judith Schuyf (red.), *Nederlanders in Neuengamme. De ervaringen van ruim 5500 Nederlanders in een Duits concentratiekamp 1940 – 1945* (Zaltbommel 2005).

Archieven

Regionaal Archief Alkmaar:

- *Heldersche Courant*, Jaargang 1938 (digitaal raadpleegbaar).
- Foto Brouwerstraat.

CODA (Cultuurhuis) Apeldoorn

- Archief 346: De Hoenderloo Groep, inventarisnummer 323.

Nationaal Archief, Den Haag, Archief Ministerie van Justitie

- Archiefbescheiden betreffende Oud-Spanjestridders, nummer toegang 2.09.99.01, inventarisnummer 40.
- Nederlands Gezantschap te Frankrijk (Parijs), nummer toegang 2.05.102, inventarisnummer 1805.
- Ministerie van Justitie, 1914-1940 (Geheim Archief), nummer toegang 2.09.22, inventarisnummer 16808.

NIOD, Amsterdam

Archiefnummer: 077 (Höhere SS- und Polizei Führer Nord-West), inventarisnummer: 1187, 1124, 1195 en 1099.

Noord-Hollands Archief, Haarlem

Archief 374: Directie Marine Rijkswerf Willemsoord te Den Helder, inventarisnummer 241, 242.

2 Uit de Spaansche hel ontvlucht

I. Naar de Hel geronseld

Omstreeks 29 December ben ik uit mijn ouderlijke woning te Den Helder weggegaan, om in dienst te treden bij de Spaanse Gouvernementsvaart. De reden, die mij tot dit besluit bracht, was, dat ik maandenlang vergeefs naar werk op een Nederlands schip had gezocht. Ik wilde mijn ouders niet langer tot last zijn en vond de reeds genoemde oplossing de nog enig mogelijke. Ik stelde mij in verbinding met een persoon, die als bemiddelaar van de Spaanse regering hier optrad. En begaf mij vol vertrouwen en vreugde, omdat ik werk gevonden had, naar Spanje, om daar op een koopvaardijship van de Regering dienst te nemen. We waren met z'n vijven, allen varensgezellen.

Van Amsterdam ging het rechtstreeks naar Parijs en hier schreef men ons ook inderdaad als zeelieden in. Geen enkel vermoeden kwam in ons op, dat we in 't geheel niet als zodanig aan 't werk zouden komen en dat we enige dagen later als soldaten voor Spanje en z'n vrijheid zouden moeten vechten. We kregen enig geld (dat was op 2 Januari) om ons voor de laatste keer nog eens te amuseren en toen, nog dezelfde avond, gingen we, met driehonderd man, op weg naar onze bestemming. We vormden een internationale colonne. Veel zou ik kunnen vertellen over hetgeen ik aan kameraadschap onder deze mensen heb ondervonden. Als onder de arbeiders in Nederland zo'n prachtige geest van broederschap zou bestaan, als onder de mensen, die de internationale colonnes in Spanje vormden, zou het er voor het Nederlandse proletariaat, nee, voor het Nederlandse volk, heel wat beter uitzien dan nu. Het waren jonge mannen, armen en rijken, studenten en arbeiders, dokters, en gewezen officieren van het Franse en Duitse leger.

Vol enthousiasme en elkaar van alles vertellend, reden we door Frankrijk naar het laatste grensstation, Perpignan. Alles ging hier zeer geheimzinnig toe.

In Perpignan werden we ondergebracht in een grote, Franse kazerne; we moesten wachten tot de avond gevallen was. Inmiddels kregen we wat te eten, Spaanse en Franse kostjes; linzen, wijn, cognac en sigaretten. Na het eten moes-

ten we naar den dokter, om gekeurd te worden.

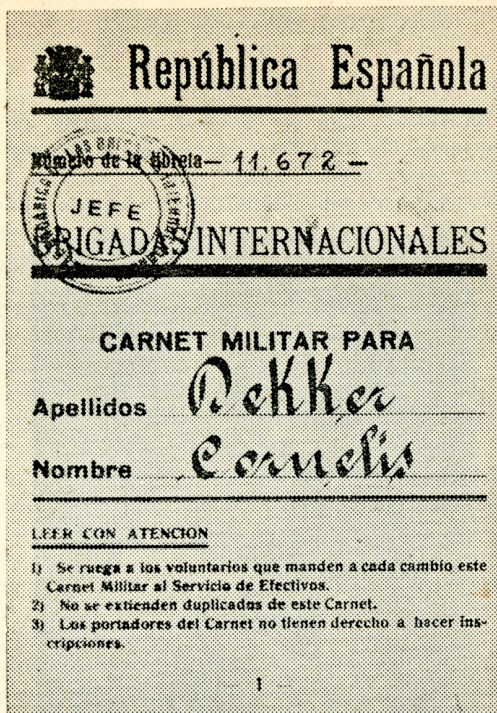
Daar we alle flinke, jonge kerels waren, werden we allen goedgekeurd om te strijden voor de vrijheid van de Spaanse makkers. Ook in Perpignan vroeg men ons nogmaals, waarom we naar Spanje gingen en weer schreef men ons als zeelieden voor de Gouvernementsvaart in. En zo liepen wij erin. Wij, vijf Hollanders; Jo Norren, Frans Loe, Joop van Beek, Gerrit Remes en ikzelf, vermoedden niet, dat we de zee niet eens te zien zouden krijgen. Toen de duisternis gevallen was, werden we in autobussen naar Figueras vervoerd en daar ontvangen op een wijze, zo ontroerend, dat het mijn hele leven in herinnering zal blijven. Vooral de vrouwen waren ons erg kameraadschappelijk gezind. Wij gingen immers hun mannen, die aan 't front waren, helpen strijden tegen het bloeddorstige, wrede fascisme!

In Figueras werden we in de internationale kazerne ondergebracht. Men hield er toespraken in het Duits en het Frans. Twee dagen bleven wij daar om te wennen aan het Spaanse leven. We waren vrij, als een vogeltje in de lucht, we mochten gaan en staan waar we wilden. Geld hadden we ook nog, Hollands geld. Het waren een paar prettige dagen. We kwamen in gesprek met Spanjaarden, met woestelingen en goede, zachtaardige mensen, met trouwe Katholieken en die vertelden ons, hoe het volk tot nu toe door de bezittende klasse was geknecht en uitgebuit en hoe, nadat de Spaanse volksfrontregering aan het bewind was gekomen, daarin een grote verandering ten goede was gekomen.

Toen de twee dagen om waren, gingen we per trein op transport van Figueras naar Barcelona. In Barcelona zijn wij één dag gebleven in een geweldig grote kazerne. Ook hier was de ontvangst overweldigend, het uitbundig gejuich was niet van de lucht. We kregen uitstekend te eten en te drinken en voor de derde keer werd ons gevraagd, wat ons doel in Spanje was. Voor de derde maal ook werden we weer op de lijst als zeeman ingeschreven.

De vierde Januari 1937 verlieten we Barcelona, op transport naar Valencia. In deze tijd was alles nog goed in Spanje. Men kon alles krijgen, wat men wilde en zo bestelden wij, de vijf Hollanders, in de trein een goede maaltijd. Volmoed en opgewektheid kwamen we de volgende dag in Valencia aan. We dachten, dat we nu niet verder zouden gaan, omdat Valencia toch een voorname havenplaats is, maar het bleek, dat we ons vergisten; nog dezelfde dag gingen

Mijn Spaanse militaire pas

Mijn Spaanse militaire pas.

Aan den Lezer,

Daar ik – zoals U in dit boekje zult kunnen lezen – in Spaanse krijgsdienst ben geraakt, heb ik mijn Nederlandschap verloren. Het gevolg is, dat ik tevergeefs om werk en steun aanklop. Mijn ouders kunnen mij evenmin onderhouden. Toch moet ik het leven door en daarom heb ik, op aanraden van mijn vrienden, besloten, dit boekje te schrijven. Ik hoop, dat U mij wilt helpen in mijn strijd voor het bestaan en het niet alleen zult kopen, maar het ook Uw vrienden en bekenden zult aanbevelen. Ik hoop, dat U het interessant vindt en mij het daardoor mogelijk zult maken, het door een tweede deeltje te doen volgen.

COR DEKKER.

DEN HELDER, Juli 1938.

*Identiteitsfoto, die ik bij mij droeg ter
herkenning bij eventuele vermissing.*

we verder, nu naar Albacete.

Het was er ontzettend druk, overal zag je militairen. Allerlei talen hoorde men er spreken: Frans, Duits, Engels, Amerikaans, Pools, Tsjechisch, Chinees en Russisch. Alle rassen ter wereld schenen vertegenwoordigd.

In Albacete kwamen wij tot de werkelijkheid, het verschrikkelijke leven in een land, dat in een moderne oorlog gewikkeld is. We waren nog geen twee uur in de stad, of de sirenes begonnen te loeien: Een luchtaanval op komst! Ook de vorige dag was Albacete gebombardeerd. We moesten allen in de kazerne, maar niemand ging, omdat we zoiets, als een luchtbombardement nooit hadden meegemaakt en het nu ook zien wilden. En daar kwamen ze, de luchtmonsters, met z'n drieën. Bommen werden er echter niet geworpen, want ze moesten wijken voor de jachtvliegtuigen van de regering.

Voor 't eerst van mijn leven aanschouwde ik een luchtgevecht, slechts één van de drie konden terugkeren. Dit gevaar was weer geweken en het leven ging weer z'n gang, alsof er niets gebeurd was. We moesten aantreden en werden gebracht naar een grote arena, die men voor stierengevechten gebruikte. Daar werden we soldaat van het vrijheidsleger der Spaanse regering. Van varen kwam dus niets, dat had men ons al verteld. Daar stonden we nu. Ik had nog nooit een geweer in mijn handen gehad, daar ik niet in militaire dienst was geweest. Wat moest ik nu doen? Frans Loe was er in dat opzicht beter aan toe, evenals Jo Norren en Jan Scheurwater, welke laatste ik later ontmoette, die ook beiden resp. als marinier- en matroos scherpschutter bij de Nederlandse marine hadden gediend. Bij deze drie voelde ik mij als een hulpbehoevende, kleine jongen.

“Wat”, zei Jan Scheurwater, “kan jij niet schieten? Blijf onder mij, dan zal ik je opleiden”. En hij heeft mij opgeleid.

Nadat onze leertijd voltooid was, (ze had maar twee weken geduurd), werden we ingedeeld bij de veertiende brigade luchtdoelartillerie. We kregen les van een Duitse officier, Hermann Brehm, een slachtoffer van het Derde Rijk. Deze was drie jaar in Utrecht als emigrant geweest en kon dus goed Hollands spreken. Daar boften wij, als Hollanders, bij. Hij bewees ons voortdurend attenties, omdat ook hij, als emigrant, drie jaar gastvrijheid in Nederland genoten had. Zodoende kregen wij dan ook spoedig het kleine onderscheidingste-

Identiteitsfoto, die ik bij mij droeg ter herkenning bij eventuele vermissing

ken van onderofficier. Met z'n vijven behoorden we bij één kanon. Frans Loe was onze commandant. Zo sloegen we dus, als Hollandse jongens, een goed figuur. Naderhand kregen we nog een Belgische kameraad bij ons, Alfons van Litschenburg, die reeds de wereldoorlog had meegemaakt. Al gauw waren we voldoende afgericht, konden ons kanon goed bedienen en toen gingen we met de dertiende batterij, Dimitrof, naar het front van Guadarrama. Het ging van Albacete per trein naar Teblikki (Templeque?). Daar kregen we Russische auto's, vier kanonnen werden van de wagons gehaald en daar gingen we, vrolijk zingend van "Lang zullen ze leven", naar het front, niet wetend in welke hel we terecht zouden komen. We kwamen zes kilometer van de voorste linie te liggen. In een boomgaard met olijven. De batterij, een gemotoriseerde, was kant en klaar opgesteld. De kanonnen konden niet minder dan 36 schoten per minuut lossen en dat ging automatisch.

We hebben een dag rust gehad. Niets te zien, geen vliegtuigen. Alleen de verschrikkelijke geluiden van de machinegeweren, het gedreun der kanonnen. We zagen de gewonden voorbijrijden en ook heel veel doden. Pas des nachts kregen we bezoek van Duitse Junckervliegtuigen. Daar we geen zoeklichten hadden, konden we ook niet schieten. Op een vreselijke manier hebben ze huisgehouden met hun bommen. Ze vlogen heel laag, want de piloten wisten, dat de Spaanse regering nog geen luchtafweergeschut had. Uit die wetenschap sproot het laagvliegen voort. Gelukkig werd bij ons niemand getroffen.

De volgende morgen, om zeven uur, kwamen er zeven grote bombardementsvliegtuigen op ons af, geflankeerd door een aantal jachtvliegtuigen en daar had je de poppen aan 't dansen. Voor 't eerst schoten we op vliegtuigen. Reeds bij de eerste vier schoten kwamen er twee omlaag. Toen verspreidden zij zich en dat was 't verschrikkelijkste, wat gebeuren kon, want in plaats van de bommenwerpers kwamen nu de jachtvliegtuigen, die een regen van mitrailleurkogels op ons uitstortten. De bommenwerpers verwijderden zich, na zich van hun bommenlast, zo maar zonder doel, alleen maar om ze kwijt te zijn en daardoor sneller te kunnen vluchten, ontdaan te hebben. De bommen vielen in de bergen neer en troffen niemand. Daarna kregen we het commando "dekking zoeken", maar te laat - pijlsnel kwamen ze naar beneden. Wij kropen onder het voetstuk van het kanon, hetgeen speciaal voor dat doel was ingericht. Ons Hollanders, gebeurde niets, maar om ons heen vielen verscheidene doden en gewonden door het moordend lood uit de jachtvliegtuigen. In een cirkel vlogen ze, achttien in getal, om de batterij, aldoor maar ratelend met

hun machinegeweren. Twee apparaten werden vernield; de afstandmeter werd door een handgranaat getroffen en onze ronde dis ook. De voornaamste apparaten van onze luchtdoelbatterij waren we kwijt. De kapitein, Hermann Brehm, over wie ik reeds sprak, werd in zijn dijbeen getroffen. De hele schietpartij had hoogstens twintig minuten geduurd, toen de Russische jachtvliegtuigen verschenen, bestuurd door de handigste piloten, die men zich denken kan. Zij waren met z'n twintigen. Het eerste luchtgevecht in Albacete, waarvan ik hierboven reeds gewaagde, was bij wat nu volgde, slechts kinderspel geweest. Van de achttien fascistenvliegtuigen werden er dertien neergehaald, terwijl slechts drie Russische jagers getroffen werden. De Russische piloten kwamen alle drie per parachute ongedeerd naar beneden. Toen het gevecht was afgelopen, heerste er een ontzettende paniek in onze batterij, er waren er dan ook achttien gedood, drie zwaargewond en ongeveer tien man licht gewond. Onze ronde dis was kapot en onze afstandmeter, zoals ik al zei, het voornaamste apparaat, eveneens onze kapitein gewond, en zo waren we ridders te voet. Er was haast geen orde in te krijgen en alleen wij, als Hollanders, en onze kameraad Van Litschenburg, slaagden er eindelijk in de gemoederen tot bedaring te brengen. We vroegen raad aan onze gewonde kapitein, die ons beval op te breken en naar een andere plaats te verhuizen. Hij gaf bevel aan de motorrijder om de Etat Major onze bevindingen mee te delen en om nieuwe apparaten te verzoeken. We hebben de batterij opgetrokken en drie kilometer van onze vorige stelling verwijderd, weer opgesteld. 's Middags om vijf uur kregen we gelukkig al andere apparaten en een anderen kapitein, een Rus, en ook werden er vier zoeklichten aan onze batterij toegevoegd.

Nog dezelfde nacht kreeg het front weer bezoek van enige Junckers, maar nu waren ze wat voorzichtiger en vlogen niet meer zo laag. We hebben die nacht 132 kisten munitie verschoten, maar niets kunnen raken. De nacht ging verder rustig voorbij. We werden 's morgens in een spoedvergadering bijeengeroepen, waarin ons werd meegedeeld, dat wij bij het sein van "dekking zoeken", moesten weglopen en niet blijven staan.

We maakten nu ook dekgaten. We kregen een andere regeling - nieuwe bezems vegen schoon. We kregen vier mitrailleurs, rondom de batterij, een kilometer van ons verwijderd, opgesteld. Het was dus geheel nieuw ingericht. We werden geoefend, de puntjes werden op de i gezet, regel en orde werd ingevoerd.

Nu kregen we drie dagen slecht weer; regen en wind. Die tijd werd benut

door ons te leren schieten met karabijnen. Ieder kreeg zo'n karabijn, omdat die ook tot de bewapening van een batterij luchtdoelartillerie behoren. Zij worden benut om de batterij te verdedigen tegen een aanval van de cavalerie. We kregen dertig Spaanse kameraden met veldmitrailleurs, eveneens ter verdediging van de batterij. Zo was onze batterij er één geworden, die klonk als een klok.

Het werd mooi weer, echt vliegweertje, maar geen machines verschenen. Toen kregen we het bevel om met onze batterij een dorp te beschieten, waar de munitiedepots van Franco zich bevonden en waardoor de Franco-troepen naar het front trokken. Alles werd voorbereid en er werd vergaderd. Onze nieuwe kapitein had drie vrijwilligers nodig om telefoonleidingen te leggen tot op vijftig meter afstand vóór onze eerste linie. De Hollanders meldden zich dadelijk voor dat werk aan. De kapitein koos mij en Fons van Litschenburg. We werden apart geroepen en kregen onze opdrachten, alsmede een kaart en een kompas, vijf handgranaten, een revolver en vierhonderd meter telefoondraad. Zo gingen Fons en ik erop uit om het werkje op te knappen.

Toen we twintig minuten gelopen hadden, gingen we de zaak eens bepraten. Daarna gaven we elkaar de hand en gingen op weg. We kwamen in onze eigen linie terecht, waar we werden vastgehouden en naar de commandant gebracht. Gelukkig hadden we een brief van onze kapitein meegekregen. De commandant las hem en drukte ons toen hartelijk de hand. Vijf Spanjaarden werden aan ons toegevoegd, gewapend met houwelen en schoppen. En zo kropen wij, het kompas voor ons, naar de linie van onze vijanden. Toen we op de plaats van bestemming waren, legde Fons de telefoon aan, al kruipende hadden we de draad afgerold, en telefoneerde. Er werden lichtkogels afgeschoten van onze kant om de plaats nog eenmaal goed te verkennen, en te zien of het wel de goede was. Alles was goed, we hadden de juiste plaats gekozen, maar de lichtkogels waren nog niet geheel uitgebrand, toen we de volle laag van de vijand kregen. Eén van onze Spaanse metgezellen werd gedood. De anderen kwamen er weer goed uit. Drie kwartier zijn we stil blijven liggen. Toen be- daarde het schieten en groeven de Spanjaarden een gat van anderhalve meter diep, en één meter breed en lang, de telefooncel. Alles functioneerde goed en we wilden ons verwijderen. We kregen echter order, dat we moesten blijven "beobachten". Toen wij vertrokken waren, had men de batterij opgebroken en was men ons gevolgd. De kapitein kwam aan de telefoon en Fons nam, omdat hij goed Duits verstond, de leiding op zich. Hij zou per telefoon aanwijzingen krijgen, als het dag was, welke punten er moesten worden beschoten met onze

afweerkanonnen. Er was een groot tekort aan veldkanonnen en daarom werd de luchtdoel artillerie als veldbatterij gebruikt. Nu moesten we verder maar afwachten. De Spanjaarden werden, op één na, weer teruggezonden. Die ene moest erbij zijn, omdat wij geen Spaans konden spreken. We wachtten tot de dag aanbrak, rookten ondertussen een sigaret en Fons vertelde mij wat ik doen moest. Toen kwam de dag eindelijk en daar ging de bel. De kapitein vroeg of alles in orde was, vroeg aan Fons, welk punt zij moesten beschieten en daar begon het lieve leven. Het eerste schot vloog honderd meter buiten zijn doel. Fons keek en ik telefoneerde. Ik kon echter geen Duits spreken. Nogmaals een schot. Toen ging Fons aan de telefoon en ik keek uit. "Vijftig minder, zes naar rechts, voltreffer" en daar begonnen ze alle vier los te branden. Dat punt was bestookt. Ik zei tegen Fons: "Stoppen met vuren!" Daarna kregen wij de opdracht een ander punt ter beschieting aan te duiden. Juist op dat ogenblik verscheen op het kruispunt van twee wegen een fascistische troepenafdeling. Natuurlijk werd deze gelegenheid door ons aangegrepen. Toen kwam er een schot, dat nog op het oude punt gericht was om ons een aanwijzing te geven. Wij telefoneerden: "120 minder, 30 naar rechts, tien naar links". Daar volgde de voltreffer en daarna beschoten alle vier de kanonnen weer het door ons aangeduide punt, dat de kanonnières zelf niet konden zien. En zo namen we gedurende enige uren achtereenvolgend het ganse dorp onder vuur.

Ondertussen was het middag geworden, dus kregen we rust, maar wij drieën hadden niets anders, dan een slok wijn en een sigaret. Tot laat in de middag hebben we niets meer gedaan. Plotseling zag ik, dat de vijandelijke cavalerie zich tot de aanval gereed maakte. Dit was voor ons een benauwd ogenblik, want ze zouden ons zeker vinden en dan was het met ons gedaan. Wat te doen?

Fons meldde het dadelijk en er werden voorbereidingen getroffen in onze linies, de vijand zoveel mogelijk tegen te houden. Er werd met shrapnells gevraagd op het fascistische front om de aanvallen zoveel mogelijk te intimideren, maar 't lukte niet, de aanval werd toch ingezet. Ook de Francoartillerie werd actief en toen volgde een hevige wederzijdse beschieting, die tot acht uur in de avond voortduurde. Fons kreeg bericht, dat de batterij weer naar z'n oude plaats terug zou keren. Wij moesten maar proberen 's nachts weg te komen en ons daarna bij onze batterij weer melden.

Toen het goed donker was, hebben wij dat ook werkelijk gedaan en zijn met medeneming van de telefoon weer veilig bij onze makkers teruggekomen. De kapitein ontving ons hartelijk. Ter beloning werden we beiden bevorderd. Ik

werd adjudant en Fons onderofficier. We bleven ook niet bij de batterij. Fons kwam bij de motorbrigade en ikzelf bij het transportwezen. Een ander, rustiger leven was nu voor ons aangebroken. We bleven echter bij onze batterij ingedeeld.

II Transportleider

Ik werd bij het transport ingedeeld en kreeg tot taak, de leiding op mij te nemen over 23 transportwagens met het bijbehorend personeel, allen Spanjaarden. Aanvankelijk dacht ik, dat ik nu een makkelijker leventje zou krijgen. Het tegendeel was echter waar. Ik moest zorgen, dat alles nauwkeurig functioneerde; moest zorgen voor eten en drinken, voor geld, voor het transport van doden, alles met alles een uitermate moeilijke taak. Verscheidene dagen was ik in mijn nieuwe functie werkzaam, toen we een order kregen, om ons naar Madrid te begeven met onze batterij. De hele batterij was opgetogen over deze verandering, die betekende: Weg van het front! Madrid verdedigen tegen luchtaanvallen. We keken echter lelijk op ons neus, toen we niet in, maar buiten de stad kwamen te liggen, dus toch aan het front, in het Casa del Campo. We hebben iedere dag op vliegtuigen moeten schieten. Een maand zijn we er gebleven en in die korte tijd 38 bommenwerpers en 20 jachtvliegtuigen naar beneden doen tuimelen. Onze batterij "Dimitrof" was beroemd geworden en werd beschouwd als de beste van heel Spanje. Hoofdzakelijk was dit te danken aan onze kapitein, die ons veel geleerd had, en bovenal discipline in onze groep had ingevoerd. Zo ging het, dag in dag uit, vechtend tegen het fascisme. Ik heb bombardementen meegemaakt in de straten van Madrid en ik heb gezien hoe onschuldige vrouwen en kinderen, moeders met kinderen op de arm door de moordende bommen der Duitse en Italiaanse vliegtuigen uiteengereten werden. Ik heb aanschouwd hoe een bom van driehonderd kilo in een "refugis" ("bomvrije" schuilplaats) terecht kwam. Daar zaten ongeveer zeshonderd mensen, hoofdzakelijk kinderen en vrouwen bijeen en de slachting was verschrikkelijk. Er volgde een instorting en allen waren verdwenen, gevallen, ten prooi aan het nietsontziende geweld. In die tijd was het onmogelijk in Madrid te

Enige mijner strijdmakkers. De eerste van links is de Responsable van mijn transportcolonne, Agapito